

Preventie van geestelijke gezondheidsproblemen van infants en hun 'ouders': de plaats van een spel- en ontmoetingsinitiatief in een CGG

Dr. Greet Geenen
Veerle Vermeulen

INLEIDING

- **CGG VAGGA**, een CGG in Antwerpen met – o.a. - een hart voor preventie geestelijke gezondheidsproblemen van infants en hun ouders
- **De Speelbrug**, een spel- en ontmoetingsinitiatief waarvan de werking in 2015 is overgenomen door CGG VAGGA
- **Onderzoeksproject 2015-2016** met steun Kind en Gezin
ONDERZOEK NAAR DE PLAATS EN FUNCTIE VAN EEN SPEL- EN ONTMOETINGSINITIATIEF IN HET KADER VAN DE PREVENTIE VAN GEESTELIJKE GEZONDHEIDSPROBLEMEN VAN INFANTS EN HUN ‘OUDERS’

PREVENTIE, S+O, CGG (1)

- Voor jonge kinderen is vanuit IMH-visie grens tussen **preventie** en curatie moeilijk te trekken: beide vloeien op deze jonge leeftijd in elkaar over
- **Belang van preventie**
 - Zeker voor psychisch welzijn geldt dat hoe vroeger je ondersteunend werkt, hoe groter gezondheidswinsten voor ouder en kind

PREVENTIE, S+O, CGG (2)

- **Spel- en ontmoetingsinitiatief (S+O)**, als onderdeel van laagdrempelig aanbod naar ouders en hun kinderen, kan concretisering zijn van geïntegreerde aanpak die continuüm promotie-preventie-behandeling echt realiseert
- Staven met bevindingen onderzoeksproject **CGG VAGGA**
- Eerst:
 - in voeling met spel- en ontmoetingsinitiatief De Speelbrug
 - IMH-visie: dé basis voor zinvolle samenwerking CGG-S&O

coga

VAGGA

Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg

Afdeling Jeugdzorg → Kinderteam (0-6 jaar) → Infantwerking

Het leven zoals het is in De Speelbrug

‘Schetsen bij een voormiddag ergens in de lente’

Van aanraakbaarheid rijk: Ontmoetingsruimten voor kleine kinderen en ouders

Vandenborre, R. (2014). Kessel-Lo: Literarte

IMH-visie (1)

- IMH richt zich op **sociale en emotionele welzijn** van jonge kinderen binnen context waarin voor hen gezorgd
- Ontwikkeling jong kind is steeds ingebed in een **relatie**

*‘There is no such thing as a baby,
there is a baby and someone’*

D.W. Winnicott

- Door focus op versterken **ouder-kindrelatie**, wil IMH de **optimale groei jonge kind in alle facetten** bevorderen
- Dit alles in vrij verlopend continuüm van **promotie, preventie en behandeling**

IMH-visie (2)

- Definitie IMH
 - **Gezonde sociale & emotionele ontwikkeling jong kind 0 tot 3 jaar**
 - Deze sociale en emotionele vaardigheden verwerft het kind maar **binnen context van relaties met verzorgingsfiguren**: ook familie, maatschappij en cultuur betrekken
- Definitie IMH in brede zin
 - Groeiend veld **onderzoek en praktijk** t.b.v. promotie gezonde sociale & emotionele ontwikkeling, preventie en behandeling GGproblemen jonge kinderen in hun familiale context
 - **Multidisciplinair** professioneel veldonderzoek, praktijk en beleid, dat lijden jonge kinderen - en hun ouders - wil verlichten en hun sociale & emotionele vaardigheden wil bevorderen

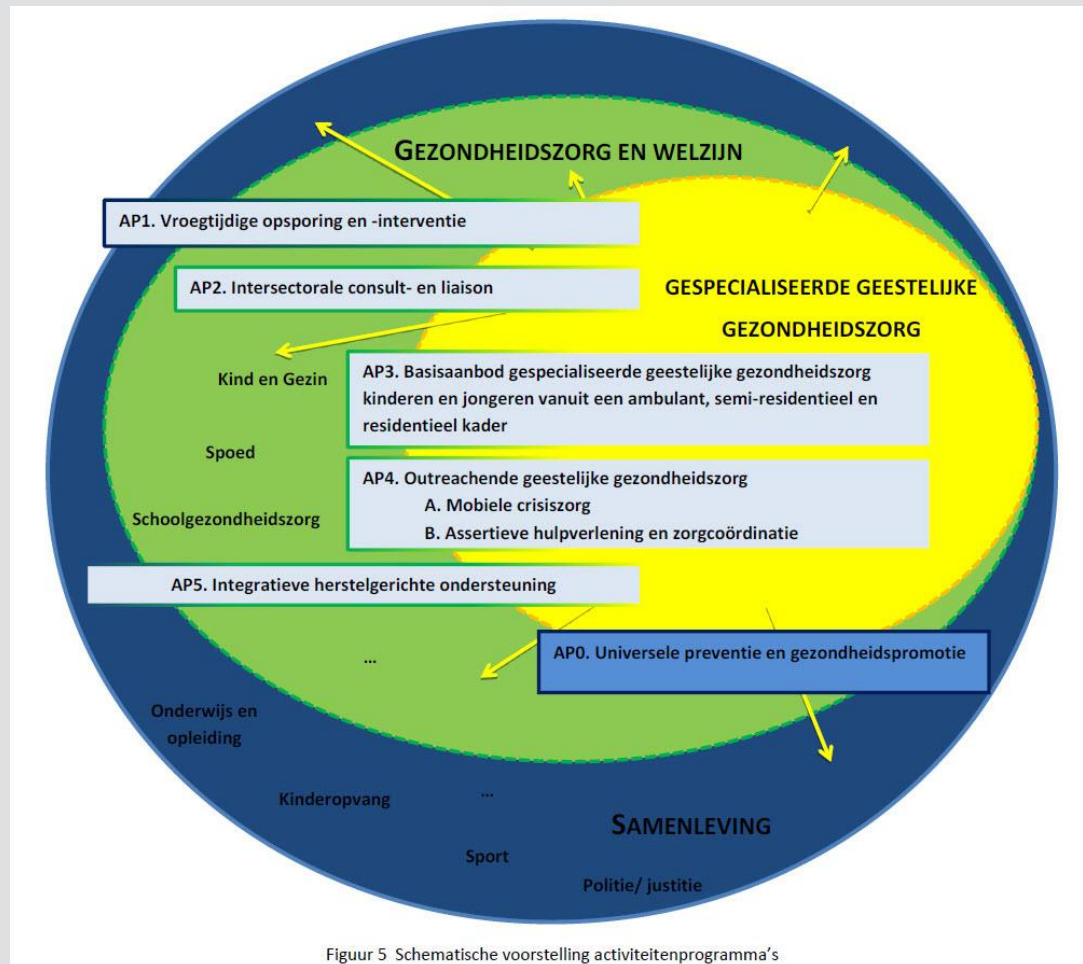
IMH-visie (3)

- IMH richt zich op **infants en hun verzorgingsfiguren**
 - Jonge kinderen tussen 0 en 3 jaar (soms uitbreiding tot 5 jaar)
 - Prenatale periode
- **Drie basisprincipes**
 - **Ouder-kindrelatie** centraal
 - **Preventieve insteek**
 - Interventie houdt bij jong kind ook altijd preventie in, omdat jong kind voortdurend in ontwikkeling
 - Elke interventie: verlichting bestaand lijden en zorg dragen voor toekomstige ontwikkelingspaden
 - **Krachtenperspectief**: vertrekken van aanwezige sterktes om mobiliserend op weg te gaan met jong kind en ouder

IMH-visie (4)

- **Continuüm promotie - preventie - behandeling**

Cfr. **AP 0** van de Gids nieuw GGbeleid voor kinderen en jongeren

Figuur 5 Schematische voorstelling activiteitenprogramma's

ONDERZOEKSPROJECT

- **Onderzoek naar plaats en functie van een spel- en ontmoetingsinitiatief in kader preventie van geestelijke gezondheidsproblemen van infants en hun ‘ouders’**
 - **Centrale vraagstelling:** wat zijn opportuniteiten en hindernissen in samenwerking tussen/integratie van S+O en CGG? → vertaald in aantal onderzoeksvragen
 - **Hier enkele bevindingen** (rapport op te vragen)
- **Opm. De Speelbrug = S+O volgens visie ‘Maisons Vertes’**
 - ‘Maisons Vertes’ meer expertise in GG jK en O dan andere S+O
 - Ontstaan in schoot GGZ; ervaren clinici als onthaalmedewerkers; jarenlang ervaring opgebouwd op de grens tussen preventie en interventie als aparte werkvorm (cfr. IMH)
 - Mogelijkheden reiken verder dan die van eender welk S+O

OV 1: Hoe kan S+O bijdragen tot de ontwikkeling en het psychisch welbevinden van infants en hun ouders?

- **S+O draagt bij op verschillende manieren**
- Oplijsting diverse aspecten
 - Willekeurige volgorde: geen hiërarchie
 - Werking S+O voor elke ouder-kinddyade anders

- S+O vergemakkelijkt **overgang ‘tussen schoot en school’**
 - ruimte waarin kind in aanwezigheid gehechtheidsfiguur aan vreemden en vreemde omgeving kan wennen en zich zo stap voor stap inschrijven in een sociale wereld
- S+O faciliteert **spel en speelsheid bij ouder en kind**
 - Speelsheid favoriseert een gunstige ontwikkeling voor het kind
 - Speelsheid ~ veilige gehechtheid bij ouder en kind
 - Speelsheid helpt kind in verwerven impulscontrole en affectregulatie
 - Speelsheid legt de basis voor ontstaan van mentaliseren bij kind
- S+O bevordert **relativeren** Vb 120
 - Ouders verschillende meningen over omgaan met kinderen
 - Andere ouders ook onzeker: het gewone van het ‘niet-weten’
- S+O faciliteert **houding van verwondering** in hier en nu

Vb 70

- S+O laat ouder en kind toe hun **referentiekader uit te breiden**
 - Via contact met andere ouders & kinderen, vrijwilligers en professionals
 - Van andere ouders: feedback over eigen ouderschap en ontwikkeling kind
 - Heterogene mix van aanwezigen: kracht van werking
- S+O bevordert **informele sociale netwerken**
 - Bron van sociale en emotionele steun; antidotum tegen vereenzaming
 - Bijzonder aan S+O: ouder kan zien hoe kind met andere(n) omgaat
- S+O laat **‘gewone’** in ontwikkeling aan bod komen (en ‘gewone’ van problematische)
 - Ontmoeten in vrij kader, los van medicinale of GGZ context
 - Welke ouder heeft geen vragen over eten, slapen, ... ?
 - Kijken naar mogelijkheden, meer dan naar problemen
 - Ev. moeilijkheden kind: ~ bepaalde LT (eerder dan probleem of pathologie)

- S+O werkt **constituerend naar zelfbeeld kind**
 - Kind ontdekt zich in blik van ander (spiegeling)
 - Zeker belangrijk als relatie met eigen gehechtheidsfiguur minder protectief
- In S+O wordt kind **aangesproken als subject**
 - Vormend voor ontwikkeling van zelf
 - Dolto: ‘jong kind is mens in wording waarmee je kan praten’: kind centraal
 - Aandacht voor subjectiviteit kind (naam, wensen, bedoelingen, verlangens)
 - Nieuw voor sommige ouders
- In S+O kunnen ouder en kind **oefenen met regels en limieten**
- S+O **biedt tijd** om tot vraag of erkenning van probleem te komen
 - Vraag komt maar als de tijd er rijp voor is

Vb 82

- S+O bevordert **vermogen tot mentaliseren**
 - Ouder krijgt – al dan niet met steun van mentaliserende ander – ruimte om te gaan met kind als iemand met eigen ‘mental states’
 - Kind leert mentaliseren in speels contact met mentaliserende ander
- S+O faciliteert **sensitiviteit en emotionele beschikbaarheid** tussen ouder en kind
 - Ouder vrij van dagelijkse bezigheden
 - Kind kan genieten van sensitieve interacties met derden
 - Zeker meerwaarde als in context van deprivatie
- S+O installeert **veilig kader** voor kind en ouder om elkaar en anderen te ontmoeten
 - Veiligheid vanuit laagdrempeligheid, lichte sfeer, inplanting op neutrale plek, anonieme karakter

OV 2: Mogelijkheden voor geïndiceerde preventie via S+O

- **Geïndiceerde preventie:** gericht op individuen die nog geen gediagnosticeerde ziekte, maar wel risicofactoren en/of vroege symptomen (Roza, 2013)
- Daarom: oplist **doelgroepen met risicofactoren en/of vroege symptomen** die baat kunnen hebben van S+O (anders dan individuele risicodetectie en vroegdetectie)

- **Depressieve moeders en hun jonge kinderen**
 - Depressie – al dan niet gediagnosticeerd – is risicofactor ontwikkeling kind
- **Ouders met andere psychische en/of afhankelijkheidsproblemen en hun jonge kinderen (KOPP/KOAP)**
 - KOPP/KOAP betekent verhoogd risico zelf problemen te ontwikkelen; verdienen bijzondere aandacht naast het traject van hun ouders in de hulpverlening
 - Alle teams CGG mee laten doorverwijzen naar S+O!
 - kinder- en jongerenteams, volwassen- en ouderenteams, preventieteams
 - regulier en categoriaal
- **Ouders en jonge kinderen die al naar kinderteam CGG**
 - S+O als surplus naast de behandeling

- **Maatschappelijk kwetsbare gezinnen**
 - Armoede, isolement, tienerouderschap, alleenstaand ouderschap: risico voor ontwikkeling van kind
 - Bijvoorbeeld: ‘expats’ in De Spielbrug
- **Ouders met jonge kinderen waarbij een duidelijke kindfactor**
 - Bijvoorbeeld prematuriteit, handicap
 - S+O kan mee het ‘gewone’ leven installeren, buiten handicap
 - Cfr. het gewone van het problematische; kind valt niet samen met handicap
- **Culturele gemeenschappen die weg niet naar S+O**
 - Joodse gemeenschap, vluchtelingen, allochtonen, ...
 - Aandacht voor drempelverlaging en brugfiguren
- **Inspiratie bij Spielbrug Plus**

Enkele belangrijke kanttekeningen

- **S+O biedt meer dan geïndiceerde preventie: het biedt ook universele preventie**
 - **S+O = aanbod voor alle ouders met jonge kinderen**
 - Belang S+O in kader van universele preventie is niet te onderschatten!
 - **Mix en heterogeniteit van aanwezigen = 1 van de troeven**
 - ‘maximale heterogeniteit’: maximaal te dragen verschil, vandaar opzetten S+O voor doelgroepen zinvol
- **Groot bereik van ouders met jonge kinderen**
 - **Via S+O groot bereik van O met jK die (nog) niet in GGZ**
 - Eventueel vraag naar hulpverlening rijpen en dan brug naar GGZ
 - **CGG dat S+O: zowel preventie als curatie als aanbod**
 - **Gans continuüm van IMH**

- **Af en toe: spontaan curatie binnen preventief aanbod** Vb 196
 - Cfr. IMH: grens ts curatie & preventie bij JK moeilijk te trekken
- **S+O niet voldoende voor bepaalde risicogroepen**
 - Meerwaarde naast curatief aanbod; S+O niet dé oplossing
 - Bij pathologie ouder is bijvoorbeeld meer nodig
- **Vroegdetectie**
 - In S+O: **gn gerichte detectie psychische problemen bij JK en O**
 - Detecteren probleem is niet finaliteit S+O
 - Vroegdetectie kan preventief effect van S+O, maar is niet het doel
 - In S+O: **wel zorgzame en klinische deskundige risicoschatting ervan: voorkomendheid - 'prévenance' - zorgzaamheid**
 - **Rekening nodige tijd voor ontw. vraag/erkenning probleem**

- **Laagdrempelig aanbod extra muros GGZ**
 - **Locatie extra muros GGZ essentieel volgens vele deskundigen**
 - Geen associatie met iets problematisch: verhoogt toegankelijkheid
 - Naar S+O komen om te spelen, niet omdat een probleem of hulpvraag
 - Geen stigmatisering
 - ~ lichtheid
 - Groot bereik gezinnen die (nog) niet naar GGZ (IMH: preventie & curatie)
 - **Daarnaast ook S+O op plaatsen doelgroepen**
 - Culturele gemeenschappen: 'outreaching'
 - Clienten CGG: S+O intra muros
 - HVK in toekomst?
 - **Beide pistes extra & intra muros CGG: slagkracht uitwerken alle facetten IMH voor zoveel mogelijk kwetsbare jk en O**

OV 3: Hoe kan de samenwerking tussen een S+O en de infantwerking van een CGG geconcretiseerd worden?

- In ontwikkeling
- **Uitwerken van een gemeenschappelijk gedragen aanbod IMH**
 - waarbij promotie, preventie en curatie naadloos in elkaar overvloeien door een brede waaier van preventieve en curatieve aanbodvormen die op zich maar ook in combinatie (al dan niet gefaseerd of trapsgewijs) kunnen gepresenteerd worden op locaties binnen en buiten het CGG ('outreaching')
 - Afstemmen op maat van de noden van jK en O
 - **Dit aanbod binnen CGG maar ook bij externe organisaties uitdragen**

- Inrichten **Speelbrug Plus** in kader van geïndiceerde preventie
 - Aandacht voor drempelverlaging
- **Medewerkers infantwerking doen mee permanenties in S+O**
 - Andere rol dan kindertherapeut of diagnosticus
- **Medewerkers S+O richten S+O intra muros CGG in**
 - Klinische expertise van medewerkers S+O meerwaarde
- **Gezamenlijk teamoverleg** (professionele krachten)
 - Samen uitwisselen om elkaars werking te versterken
- **Doorverwijzen naar elkaars werking**
- **Delen van stagiairs**
- **Delen van vrijwilligers**

Enkele aanvullingen

- **S+O als CGG 'extra muros' op maat van jK**
 - Vanuit standpunt infant gezien
 - Door opzet, lichtheid & aansluiting bij vroegkinderlijke
 - S+O biedt infant een aangepast forum om signalen GG en ev. problemen daarin aan te geven en er speels met O mee aan de slag te gaan

Vb 144

- **Mogelijke spanningsvelden** < andere invalshoek CGG en S+O
 - **Andere methodiek**
 - **S+O: intervisie:** persoon centraal
 - **CGG: casuïstiek:** casus centraal
 - **Andere gerichtheid**
 - **S+O: niet probleemgericht**
 - O en K komen 'om te spelen', niet omdat ze een bepaalde hulpvraag
 - **CGG: probleemgestuurd**
 - O en K komen met probleem of hulpvraag
 - **Andere rol**
 - **CGG: expert**
 - **S+O: expertise tussen haakjes zetten**

- **Andere manier van omgaan met persoonsgegevens**
 - **S+O: anonimiteit**
 - Anonimiteit zorgt mee voor veiligheid, laagdrempeligheid, lichtheid
 - De Speelbrug: voornaam K, LT, woonplaats, omschrijving wie kind vergezelt
 - **CGG: persoonlijke gegevens**
- **Ander mandaat van ouders**
 - **Geen gedeeld beroepsgeheim**
 - S+O: ouder geeft onthaalmedewerker geen mandaat om met medewerkers CGG te spreken (anonimiteit)
- **Andere institutionele sfeer**
 - **S+O: licht, vrij, eenvoudig** → aansluiting met vroegkinderlijke
 - **CGG: zwaarder**

OV 4: Wat zijn de mogelijkheden om de opgebouwde expertise van een S+O in te brengen bij HVK, met in het bijzonder de focus op de GG bij infants en hun ouders?

OV 5: Hoe kan de samenwerking tussen de diensten van Kind en Gezin en de (ambulante) GGZ geoptimaliseerd worden i.f.v. van vroegdetectie en -interventie bij beginnende ontwikkelingsstoornissen van infants en mogelijke psychische problemen van hun ouders?

- **Eén antwoord op OV4 en OV5: RAAMWERK (zie verder)**
- **Wordt momenteel verder uitgewerkt in vervolgproject**

SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN OP VLAK VAN PREVENTIE EN CURATIE

Mogelijkheid 1. Inrichten van consultfunctie voor medewerkers van Kind en Gezin/HVK

Mogelijkheid 2. Aanbieden van consultatiefunctie voor ouders en jonge kinderen in de HVK of CB ('outreaching')

Mogelijkheid 3. Deskundigheidsbevordering op vlak van GGZ bij medewerkers van Kind en Gezin/HVK

Mogelijkheid 4. Inrichten van een spel- en ontmoetingsinitiatief in een HVK

Mogelijkheid 5. Inrichten van groepen vanuit een bijzondere focus in een HVK

Mogelijkheid 6. Deelname van CGG aan de stuurgroep HVK en aan beleidsmatige overlegmomenten

Mogelijkheid 7. Investeren in actief bruggen leggen en toeleiden naar elkaar

Basisvoorwaarde/Mogelijkheid 8. Investeren in het (leren) kennen van elkaars werking

Besluit

- **S+O: bijdrage ontwikkeling & psych. welbevinden jK&O**
- **S+O= belangrijke meerwaarde om vanuit CGG aan IMH**
 - **Essentie IMH:**
 - Bevorderen kwaliteit ouder-kindrelatie om ↑ ontwikkeling jK
 - IMH-werker beweegt in continuüm promotie, preventie en behandeling
 - Voor jK is grens tussen preventie en interventie moeilijk te trekken
- **S+O volgens ‘Maison Vertes’ (De Speelbrug): bijzondere expertise GG infants en hun ouders**
 - Vanuit ontstaan in GGZ
 - Door uitwerking met ervaren clinici:
 - Zorgt voor makkelijkere verbinding met GGZ
 - Zorgt voor soepel bewegen binnen continuüm prom-prev-behand

Besluit

- Inzetten op preventie bij allerkleinsten loont

*‘It’s easier to build strong children
than to repair broken man’*

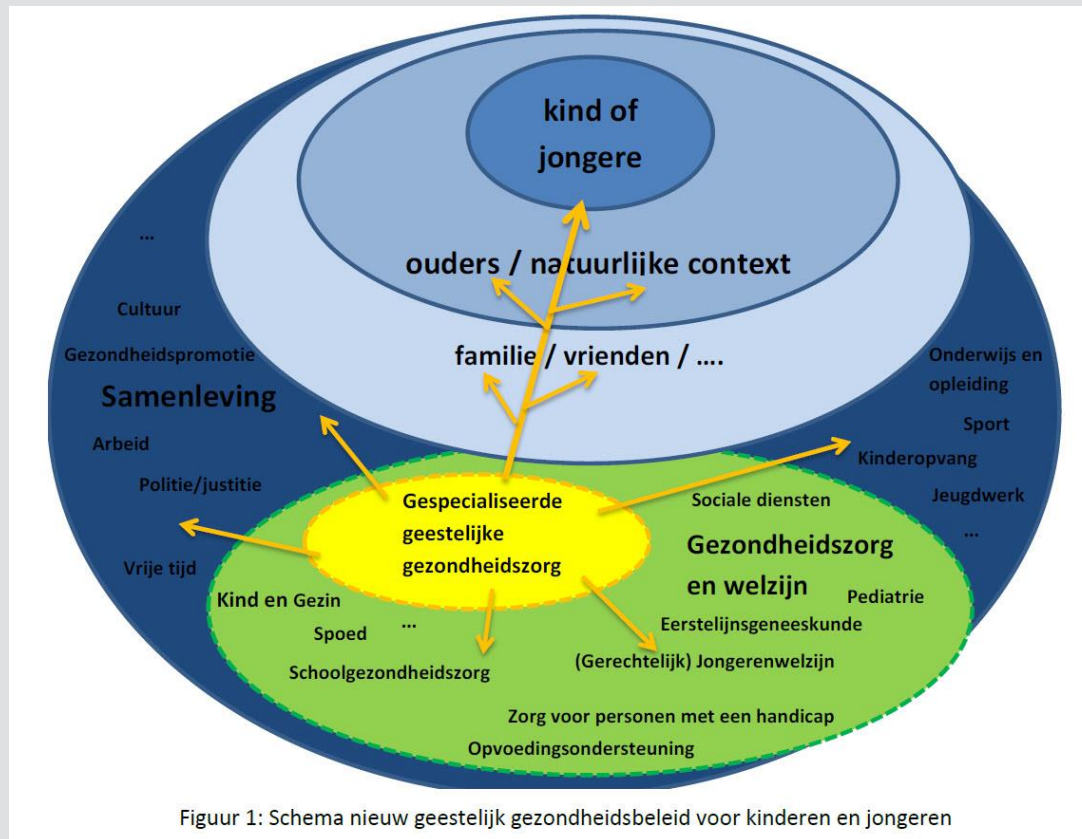
Frederick Douglass

Besluit

- **Inzetten op initiatieven om deze preventie vanuit verschillende sectoren mee vormt te geven, loont ook**
 - Diversiteit in aanbod voor infants en hun ouders: cruciaal
 - CGG VAGGA: divers aanbod met De Speelbrug en infantwerking
 - Al deze aanbodvormen (preventief/curatief) inzetten voor infants en hun ouders op maat van specifieke behoeften ouder/kind
 - **Graag in nauwe samenwerking met andere sectoren**

Besluit

Cfr. Gids naar nieuw GGbeleid voor kinderen en jongeren:
streven naar verbinding met ≠ sectoren

Figuur 1: Schema nieuw geestelijk gezondheidsbeleid voor kinderen en jongeren

UITLEIDING

- **Waar staan we nu?**
- **Waar gaan we naartoe?**

VRAGEN?
BEDENKINGEN?

Preventie van geestelijke gezondheidsproblemen van infants en hun 'ouders: de plaats van een spel- en ontmoetingsinitiatief in een CGG

Dr. Greet Geenen

contact: greet.geenen@vagga.be

Veerle Vermeulen

contact: veerle.vermeulen@vagga.be

